

8D07302 – «Сәулет және қала құрылысы» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD)
 дәрежесін алуға ұсынылған Альмукашева Дина Бүкенбаевнаның

«Қазақстанның ірі қалаларға арналған сәулеттік дизайн колтардың қалыптасу принциптері» тақырыбындағы диссертациялық

жұмысына ресми рецензент

Сәулет докторы, Халықаралық білім беру корпорациясының профессоры Нұрқушева Ляззат Түлеувананың

ЖАЗБАША ШҚІРІ

Р/н №	Өлшемшарттар	Ресми рецензенттің ұстанымына негіздеме (ескертуді курсивпен көрсету)
1.	Өлшемшарттарға сәйкестігі (жауап нұсқаларының бірін сызу) 1.1 Ғылымды дамытудың басым бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі: 1) диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірін көрсету); 2) диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауын көрсету); 3) диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғарғы ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес (бағытын көрсету) келеді.	Диссертация Қазақстан Республикасы Үкіметі жанындағы Жоғарғы ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылымды дамытудың басым бағыттарына, сондай-ақ халықаралық және мемлекеттік заңдар мен бағдарламаларға сәйкес келеді. Олардың қатарына мыналар жатады: Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығы. -Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі Даму стратегиясын бекіту және Қазақстан Республикасы Президентінің кейбір жарлықтарының күшін жою туралы: 2018 жылғы 15 ақпандағы №636 Жарлық; -Алматы қаласының 2025 жылға дейінгі даму - бағдарламасы және 2030 жылға дейінгі орта мерзімді болашағы; -Қазақстан Республикасының Заңы. Қазақстан Республикасындағы сәулет, қала құрылысы және құрылыс қызметі туралы: 2001 жылғы 16 шілдеде бекітілген (2024 жылғы 27 сәуірдегі өзгерістер мен толықтырулармен); -БҰҰ-ның «Турақты даму мақсаттары».
2.	Ғылым үшін маңыздылығы	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін қосады/қоспайды, ал оның маңыздылығы <u>ашылған/ашылмаған</u>. Зерттеу Қазақстанның ірі қалаларының сәулеттік ортасын жақсартуға елеулі үлес қосады, заманауи үрдістер мен өңірдің бірегей мәдени, климаттық және географиялық ерекшеліктері арасындағы

		үйлесімді үйлесімділікті қалыптастыруға ықпал етеді. Сонымен қатар, бұл зерттеудің маңыздылығы – ұлттық ерекшеліктерді сақтауға, мәдени және технологиялық дәстүрлерді, мәдени бірегейлік пен бірегейлікті саулеттік дизайн-кодтар арқылы дамыту мүмкіндігіне ерекше назар аударылғанында.
3. Өзі жазу принципі	Өзі жазу деңгейі: 1) <u>жоғары</u>; 2) <u>орташа</u>; 3) <u>төмен</u>; 4) <u>өзі жазбаған</u>.	Өзіңдік жұмыс деңгейі жоғары. Докторант ғылыми-зерттеу жұмысының ауқымды бөлігін, табиғи-талдамалық және социологиялық зерттеулерді дербес жүргізген, бұл диссертациялық зерттеудің мәтіндік және графикалық бөлімдерінде айқын көрініс тапқан.
4. Ішкі бірлік принципі	4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі: 1) <u>негізделген</u>; 2) <u>ішінара негізделген</u>; 3) <u>негізделмеген</u>.	Зерттеліп отырған тақырып саулет ғылымы мен постиндустриялық дәуір тәжірибесі үшін өзекті және негізделген, өйткені әртүрлі әлеуметтік топтар мен өмір сүру салалары үшін қолайлы қалалық органы қалыптастыру – қалалық органы жаңғырту жүйесінде қажетті әрі болашағы бар қадам болып табылады. Сондай-ақ, Қазақстан өңірлерінде қалалардағы «визуалды ластану» мәселесі бұрыннан бері өткір тұрғанын атап өткен жөн. Ал қолайлы қалалық органы қалыптастырудың ең тиімді құралы – дизайн-код болып табылады. Ол – қалалық органы жобалау үдерісін реттейтін ережелер жиынтығы, және ол қалалық кеңістіктің жарнама мен басқа да визуалды элементтерін қоса алғанда, көптеген параметрлеріне таралады.
	4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды: 1) <u>айқындайды</u>; 2) <u>ішінара айқындайды</u>; 3) <u>айқындамайды</u>.	Диссертацияның мазмұны жұмыстың тақырыбын толықтай ашады.
	4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді: 1) <u>сәйкес келеді</u>; 2) <u>ішінара сәйкес келеді</u>; 3) <u>сәйкес келмейді</u>.	Мақсат пен міндеттер диссертация тақырыбына сай келеді және қаланың келбетін қалыптастыруға арналған архитектуралық дизайн-код құралдарының келешегі бар кешенің тұжырымдауға бағытталған.

	4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен ережелері логикалық байланысқан: 1) <u>толық байланысқан</u>; 2) <u>ішінара байланысқан</u>; 3) <u>байланыс жоқ</u>.	Осыған байланысты архитектуралық дизайн-код қолданылуы тиіс континуумды сипаттаудың жаңа моделі, сондай-ақ архитектуралық дизайн-кодты әзірлеудегі негізгі жобалық принциптер ұсынылады. Диссертацияның мазмұны қисынды әрі бірізді құрылымға ие. Жұмыстың барлық бөлімдері мен тұжырымдары өзара логикалық байланысқан. Қорытынды бөлімде Алматы қаласының мысалында аулалық кеңістік пен ғимарат фасадтарын жүйелеудің негізгі принциптері тұжырымдалған. Сол негізде Алматы қаласының мысалында архитектуралық дизайн-кодтың тұжырымдамалық моделі жасалған. Қолданыстағы теориялар мен жайлы ортаға қатысты ең танымал тұжырымдамаларға сыни талдау жүргізілді. Осы талдаудың негізінде автор жайлы қалалық ортаны қалыптастыруға арналған, архитектуралық дизайн-код элементтерін аяқылдау мен жасау үшін манызды принциптерді анықтады.
5. Ғылыми жаңашылдық принципі	4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидағтар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған: 1) <u>сыни талдау бар</u>; 2) <u>талдау ішінара жүргізілген</u>; 3) <u>талдау өз пікіріне емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген</u>; 4) <u>талдау жоқ</u>. 5.1 Ғылыми нәтижелер мен ережелер жаңа ма? 1) <u>толығымен жаңа</u>; 2) <u>ішінара жаңа (25-75% жаңа)</u>; 3) <u>жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем)</u>. 5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа ма? 1) <u>толығымен жаңа</u>; 2) <u>ішінара жаңа (25-75% жаңа)</u>; жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем). 5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген бе? 1) <u>толығымен жаңа</u>;	Диссертациялық зерттеудің ғылыми нәтижелері мен тұжырымдары толықтай жаңа және түпнұсқа болып табылады. Диссертацияның қорытындылары толықтай жаңа, негізделген және сенімді болып табылады. Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқарушылық шешімдер толықтай жаңа және негізделген болып табылады.

	2) ішінара жаңа (25-75% жаңа); жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	
6. Негізгі қорытындылардың негізділігі	Барлық негізгі қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде негізделген/негізделмеген (qualitative research (куолигатив ресеч) және өнер және гуманитарлық ғылымдар бойынша даярлық бағыттары үшін).	Диссертациялық зерттеудің барлық негізгі қорытындылары ғылыми тұрғыдан маңызды дәлелдерге негізделген. Талдау Қазақстанның ірі қалаларының дамуы туралы нақты деректерге, оның ішінде статистикалық мәліметтерге, қала жоспарлау есептеріне, сәулет жобаларына және практикалық бақылауларға негізделген. Архитектуралық дизайн-кодты қалыптастыру бойынша отандық және шетелдік тәжірибеге қатысты әдеби дереккөздер жиналып, зерттеіп, талданған. Жұмыста қала құрылысы, сәулет және урбанистика саласындағы мамандардың пікірлері мен ұсыныстары ескеріліп, бұл қорытындылардың негізділігі мен дәлелділігін қамтамасыз етеді.
7. Қорғауға шығарылған негізгі ережелер	Әрбір ереже бойынша келесі сұрақтарға жеке жауап беру қажет: 7.1 Ереже дәлелденді ме? 1) <u>дәлелденді</u> ; 2) шамамен дәлелденді; 3) шамамен дәлелденбеді; 4) дәлелденбеді; 5) бұл тұжырымда ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес. 7.2 Тривиалды ма? 1) ия; 2) <u>жоқ</u> ; 3) бұл тұжырымда ереженің тривиалды екенін тексеру мүмкін емес. 7.3 Жаңа ма?	7.1 Диссертациядан қорғауға ұсынылған негізгі тұжырымдар дәлелденген. Қазақстанның ірі қалаларындағы әртүрлі маңыздағы қалалық кеңістіктер зерттелді. Архитектуралық дизайн-кодты қалыптастырудың әдістемелік негіздері әзірленді. Осы материал негізінде Қазақстанның ірі қалалары үшін архитектуралық дизайн-кодтың концептуалды-теориялық моделі жасалып, ұсынылды. 7.2 Жоқ. Қорғауға ұсынылған диссертациялық зерттеудің негізгі тұжырымдары тривиалды емес. 7.3 Иә. Қорғауға ұсынылған диссертациялық зерттеудің негізгі тұжырымдары жаңа.

	1) <u>ия</u>; 2) <u>жок</u> 3) бұл тұжырымда ереженің жанашылдығын тексеру мүмкін емес. 7.4 Колдану деңгейі: 1) тар; 2) орташа; 3) <u>кең</u> 4) бұл тұжырымда ереженің колдану деңгейін тексеру мүмкін емес. 7.5 Мақалада дәлелденген бе? 1) <u>ия</u>; 2) <u>жок</u>	7.4 Қорғауға ұсынылған диссертациялық зерттеудің негізгі тұжырымдары сәулет практикасы, ғылым және білім беру үдерісінде кең қолданыс табуы мүмкін. 7.5 Иа. Диссертациялық зерттеудің нәтижелері автордың 4 (төрт) жарияланған ғылыми еңбектерінде дәлелденген, олар зерттеудің негізгі қорытындыларын көрсетеді, оның ішінде бір мақаласы халықаралық рецензияланатын ғылыми журналдарда жарияланған, Scopus және Web of Science мәліметтер базаларына кіретін: 1. Colour Plan of Residential Area of Almaty City on the Basis of Architectural Design Code // Civil Engineering and Architecture, Architecture бағыты – 70 % процентиль, кварталы – Q2. Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігінің Ғылым мен жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті ұсынған басылымдарда жарияланған үш мақала: 2. Organization of spatial structure of cities on the basis of architectural design code on the example of Almaty city, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің ХАБАРШЫСЫ. Техникалық ғылымдар және технологиялар сериясы, ISSN: 2616-7263. eISSN: 2663-1261, No4(149)/2024. 3. Принципы формирования архитектурного дизайн-кода промышленных городов Казахстана в условиях урбанизации, САДАС, Volume 8, Issue 2/2023. 4. Adaptation of the principle of architectural design code for the coloristic organization of facades of residential areas on the example of Almaty, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің ХАБАРШЫСЫ. Техникалық ғылымдар және
--	---	--

		технологиялар сериясы, ISSN: 2616-7263. eISSN: 2663-1261, No1(150)/2025.
	8.1 Әдіснаманы тандау – негізделген немесе әдіснама нақты жазылған: 1) <u>иә</u>; 2) <u>жоқ</u>.	Иә. Методологияны тандау негізделген және зерттеу нысанына жүйелік, өңірлік және ортаға бағытталған тәсілдердің қағидалары мен әдістеріне сүйенеді. Сонымен қатар, орта феномендерін семиотикалық және мәдениеттанулық талдау ұғымдары мен принциптері, сондай-ақ салыстырмалы-тарихи зерттеу әдістері қолданылған.
8.	Дәйектілік қатидаты. Дереккөздер мен ұсынылған ақпараттын дәйектілігі	Қолданылған әдістер: – салыстырмалы талдау әдісі – зерттелетін құбылыстар мен олардың көріністерін саралап, сапалы бағалау үшін; – объектілер мен құбылыстарды жүйелеу және типологиялау әдісі – білім мен түсініктердің кешенді жүйесін құру үшін; – семантикалық талдау әдісі – зерттелетін құбылыстар мен білім салаларындағы құрылымдық байланыстарды анықтау және мағынаны білдіру міндеттерін шешу үшін; – контент-талдау әдісі – қаланы қабылдауға байланысты кейбір сапалық және сандық зерттеулер жүргізу үшін; – формализация және модельдеу әдісі – білімді жинақтап, оларды сызбалар, диаграммалар және басқа да көрнекі құрылымдар түрінде көрсету үшін.
	8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау	Иә. Диссертациялық жұмыстың нәтижелері қазіргі заманғы ғылыми зерттеу әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін, сондай-ақ компьютерлік технологияларды қолдану арқылы алынған.

	әдістемелерін пайдалана отырып алынған: 1) <u>ия</u> ; 2) жоқ.	
	8.3 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша даярлау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденеді); 1) <u>ия</u> ; 2) жоқ.	Иә, теориялық тұжырымдар, модельдер, анықталған өзара байланыстар мен заңдылықтар толық көлемде эксперименттік зерттеу арқылы дәлелденіп, расталған. Ғалымдардың жіктеулерін талдай отырып және тарихи қалыптасқан қазіргі қаланың ортасына натуралық зерттеулер жүргізу негізінде автор ашық архитектуралық кеңістіктердің жіктемесін ұсынады. Қаланың құрылымындағы орналасуына байланысты автор ашық архитектуралық кеңістіктердің бірнеше морфотипін бөліп көрсетеді. Морфологиялық белгілер кеңістіктің болжамды орналасу геометриясына сүйене отырып айқындалған.
	8.4 Манызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен расталған / ішінара расталған / расталмаған.	Манызды тұжырымдар 143 атаудан тұратын дереккөздер тізімінде көрсетілген өзекті және шынайы ғылыми әдебиеттерге сілтемелер арқылы расталған.
	8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға жеткілікті/жеткіліксіз.	Қолданылған әдеби дереккөздер әдеби шолу жүргізу үшін жеткілікті және диссертанттың зерттеу тақырыбына терең бойлағандың әрі кең ауқымды көзқарасқа ие екенін көрсетеді.
9.	9.1 Диссертацияның теориялық манызы: 1) <u>бар</u> ; 2) жоқ. Практикалық құндылық қандатты	Иә. Диссертацияның теориялық манызы бар және ол қалалық ортаны қабылдау мәселелеріне, сондай-ақ урбанистикаға арналған теориялық еңбектердің ауқымды көлемін зерттеу мен жүйелеуден тұрады. Сонымен қатар, зерттеудің теориялық негізі қалалардың кеңістіктік ұйымдастырылу мәселелеріне, қалалардағы әлеуметтік мәселелерді зерттеу мен реттеу әдістерін жетілдіруге, эстетикаға және қала құрылысы тарихына сүйенеді. Қоғамдық кеңістіктерді қалыптастыру мен жақсартудың

		архитектуралық және қала құрылыстық аспектілері, сондай-ақ қалаларды әлеуметтік және мәдени деңгейде қабылдау мәселелері талданған.
	9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары: 1) <u>ия</u>; 2) <u>жоқ</u>.	Иә. Диссертацияның практикалық маңызы бар. Зерттеу нәтижесінде алынған қорытындылар архитектуралық және дизайндық практикада, урбанистикада және басқа да іргелес салаларда қолдануға мүмкіндік береді. Зерттеу қорытындылары қаланың келбеті мен оны жүйелеу мәселелерін қамтитын оқу пәндерін дамыту үшін теориялық негіз ретінде пайдаланылуы мүмкін, сондай-ақ туризм, инвестиция және басқа да салалар контекстінде қалаларды дамыту бағдарламаларын әзірлеуге негіз бола алады.
	9.3 Практикалық ұсыныстар жаңа ма? 1) <u>толығымен жаңа</u>; 2) <u>ішінара жаңа (25-75% жаңа);</u> жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	Диссертациялық зерттеудің практикаға арналған ұсыныстары толықтай жаңа және өзекті болып табылады. Ғылыми-зерттеу жұмысының нәтижелері Алматы қаласына арналған архитектуралық дизайн-кодты әзірлеу барысында «Алматыгенплан» ғылыми-зерттеу институты» ЖШС жобасына енгізілген.
10.	Жазу және ресімдеу сапасы	Академиялық жазу сапасы: 1) <u>жоғары</u>; 2) <u>орташа</u>; 3) <u>орташадан төмен</u>; 4) <u>төмен</u>.
11.	Диссертацияға ескертулер	Жоқ.

12.	Докторант мақалаларының зерттеу тақырыбы бойынша ғылыми деңгейі (диссертация мақалалар сериясы нысанында қорғалған жағдайда ресми рецензенттер докторанттың зерттеу тақырыбы бойынша әр мақаласының ғылыми деңгейін зерделейді)		Диссертациялық зерттеудің нәтижелері автордың 4 (төрт) ғылыми еңбегінде жарияланған, олар зерттеудің негізгі қорытындыларын көрсетеді. Докторанттың зерттеу тақырыбына қатысты мақалаларының ғылыми деңгейі жоғары және жүргізілген зерттеулердің барысы мен нәтижесін толық ашып көрсетеді.
13.	Ресми рецензенттің шешімі (осы Үлгі ереженің 28- тармағына сәйкес)		8D07302 – «Сәулет және қала құрылысы» білім беру бағдарламасы бойынша Альмукашева Дина Бүкенбаевнаға философия докторы (PhD) дәрежесін тағайындау үшін Комитетке ұсынуды сұрау.

Рецензент,
«Халықаралық білім
беру корпорациясы»
ЖШС, Дизайн
факультетінің
профессор-зерттеушісі,
сәулет ғылымдарының
докторы

Нуркушева Л.Т.

